

УПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОФЕСІЙНУ ПІДГОТОВКУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

У статті обґрунтовано доцільність впровадження дистанційних технологій навчання у професійну підготовку державних службовців. Здійснено аналіз нормативно-правової бази, яка є основою для цього. Розглянуто основні напрямки розвитку та використання дистанційних технологій у професійній підготовці державних службовців.

Ключові слова: професійна підготовка, державна служба, державний службовець, дистанційна технологія, інформаційне середовище, дистанційний курс.

В статті обоснована целесообразность внедрения дистанционных технологий обучения в профессиональную подготовку государственных служащих. Осуществлен анализ нормативно-правовой базы, которая является основой для этого. Рассмотрены основные направления развития и использования дистанционных технологий в профессиональной подготовке государственных служащих.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, государственная служба, государственный служащий, дистанционная технология, информационная среда, дистанционный курс.

In article is proved the expediency of introduction of distance technologies of training in vocational training civil servants. The author has made the analysis of normative and legal base which is a basis for this purpose, has considered the basic directions of development and use of distance technologies in vocational training civil servants.

Key words: vocational training, public service, the civil servant, distance technology, information learning environment, remote course.

Постановка проблеми. Успіх соціально-економічних та політичних перетворень в Україні багато в чому залежить від ефективної роботи органів державного управління. Висока динамічність сучасного світу, реалізація конституційних засад демократичної, правової, соціальної держави, формування громадянського суспільства обумовлюють необхідність удосконалення кадрового забезпечення державного апарату та модернізації системи підготовки, перепідготовки і підвищення кваліфікації державних службовців.

Зміни, які відбуваються у суспільстві, призводять до усвідомлення потреби у фахівцях із фундаментальною освітою, високим рівнем розвитку професійної компетентності, самостійності, здатних до саморозвитку та швидкої перекваліфікації. Особистісний та професійний розвиток і саморозвиток особистості, її професійну та соціальну мобільність, конкурентноздатність на ринку праці забезпечують інноваційні технології у професійній освіті. Їх упровадження у систему неперервного навчання державних службовців створює умови для реалізації кар'єрного потенціалу державного службовця та спрямовує його на розробку інноваційних рішень

при реалізації повноважень державної служби. Значний потенціал для підвищення ефективності професійної освіти та забезпечення формування професійних якостей, які відповідають вимогам сьогодення, надає дистанційне навчання, що базується на широкому використанні сучасних інформаційних технологій.

Аналіз останніх досліджень. Удосконалення професійної підготовки державних службовців тісно пов'язане зі становленням державної служби, є складовою її кадрового забезпечення та важливим інструментом у сфері державно-службових відносин. Науковцями досліджено різноманітні аспекти проблеми вдосконалення професійної підготовки державних службовців: концептуальні основи підготовки кадрів (В. Авер'янов, В. Андрущенко, В. Атаманчук, В. Бебик, Б. Гаєвський, М. Головатий, С. Калашнікова, В. Князев, Б. Кравченко, В. Луговий, В. Лебединський, І. Надольний, М. Пірен, В. Ребало, В. Скуратівський), аналіз освітніх потреб, змісту, форм та методів підготовки державних службовців (В. Биков, Н. Грінівська, Д. Дзвінчук, С. Дубенко, К. Кошова, В. Логвінова, В. Майборода, П. Назимко, О. Оболенський, Н. Протасова, В. Яцуба), науково-

методичне забезпечення безперервної освіти державних службовців (В. Кухаренко, В. Понеділко, Н. Протасова, В. Сереветний, С. Хаджирасва).

Проблема використання дистанційних та інформаційних технологій у професійній освіті є предметом досліджень вітчизняних та зарубіжних учених-педагогів (Д. Андерсон, А. Андрєєв, В. Биков, Р. Гуревич, М. Жалдак, Ю. Жук, В. Олійник, С. Пейперт, П. Підкасистий, Є. Полат). Розробляючи різноманітні аспекти теорії та практики дистанційного навчання, дослідники відзначають його переваги та розкривають дидактичні основи застосування дистанційних технологій у вищій професійній освіті.

Здійснений аналіз досліджень учених та практичної діяльності навчальних закладів дозволив установити, що підготовка керівників та фахівців нової генерації потребує подальшого якісного вдосконалення, розробки і впровадження інноваційних технологій навчання, які враховують високий динамізм сучасних соціальних та економічних процесів, завдання і труднощі становлення нової моделі державної служби та її кадрового забезпечення [1; 2; 3; 4]. Перспективним напрямом розвитку професійної освіти в системі установ, які здійснюють професійну підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, є впровадження дистанційних технологій навчання, однак нормативно-правове та науково-методичне забезпечення організації дистанційної форми навчання потребує подальшого дослідження.

Мета статті. Це обумовило мету статті, яка полягає у виявленні тенденцій розвитку дистанційних технологій навчання, особливостей упровадження їх у професійну підготовку державних службовців та достатності нормативної бази щодо цього.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дистанційна технологія навчання базується на принципах відкритого навчання, широко використовує сучасні інформаційні технології та телекомунікації з метою доставки навчального матеріалу та спілкування, у тому числі, в реальному часі та є педагогічним процесом, який направлений на розвиток дидактичних цілей навчання, реалізований у певній послідовності, під опосередкованим управлінням викладача на відстані [5].

Аналіз теорії та практики застосування дистанційних технологій у навчальному процесі дозволив виявити їх найбільш привабливі особливості: гнучкість, модульність, дальнодія, паралельність, асинхронність, нова роль викладача, нові функції студента, спеціалізований контроль якості освіти, використання спеціалізованих інноваційних технологій та засобів навчання [6]. Виявлені характерні риси сприяють формуванню інтегративних професійних якостей майбутніх фахівців, так як впровадження у систему традиційної професійної освіти дистанційного навчання супроводжується активізацією пізнавальної діяльності студентів, надаючи їм можливість активно брати участь у плануванні, реалізації, оцінюванні та корекції

процесу професійного навчання. Це дає змогу студентам реально впливати на зміст навчання, самостійно робити вибір методів навчання, контролювати організацію навчання, адаптувати навчання до своїх індивідуальних потреб та особливостей, а також забезпечує особистісний професійний саморозвиток, мобільність особистості майбутнього фахівця.

У «Концепції розвитку дистанційної освіти в Україні» технологію дистанційного навчання розглядають як таку, що містить дві складові: педагогічну та інформаційну [7]. При цьому під педагогічними технологіями дистанційного навчання розуміють технології опосередкованого активного спілкування викладачів зі студентами з використанням телекомунікаційного зв'язку та методології індивідуальної роботи студентів зі структурованим навчальним матеріалом, представленим у електронному вигляді. Інформаційну технологію дистанційного навчання розглядають як технологію створення, передачі і збереження навчальних матеріалів, організації й супроводу навчального процесу дистанційного навчання за допомогою телекомунікаційного зв'язку.

Останнім часом отримав розповсюдження термін «електронне навчання», який означає процес дистанційного навчання в електронній формі через мережу Інтернет із використанням освітніх інформаційних технологій на базі систем управління навчанням. «Електронне навчання» на сьогодні є розширенням поняття «дистанційне навчання» та означає різні форми та способи навчання на основі сучасних інформаційних технологій та мережі Інтернет. Упровадження сучасних дистанційних технологій в освітню систему традиційного професійного навчання доповнює, удосконалює, розвиває її за рахунок створення мобільного інформаційно-освітнього середовища, на базі яких для вивчення окремих навчальних дисциплін створюються дистанційні курси з навчальними матеріалами для мережевого навчання [8].

Упровадження у професійну підготовку державних службовців дистанційних технологій обумовлене такими перевагами у порівнянні з традиційним навчанням, як наочність, наявність оперативного зв'язку, можливість індивідуального підходу, можливість здійснювати навчання на своєму робочому місці, можливість організації групових форм навчання розподілено у просторі та часі з використанням навчального інформаційного середовища.

Використання дистанційних технологій дозволяє опосередковано керувати самостійною підготовкою студентів, використовуючи для цього засоби телекомунікацій та Інтернету, та закладає основи для реалізації принципу «навчатися все життя» у подальшій професійній діяльності державного службовця. У разі використання як бази для реалізації дистанційних технологій навчання інформаційних систем, які мають розвинені мережеві засоби комунікацій, з'являється можливість оптимізувати та частково автоматизувати процеси вивчення нового матеріалу, формування професійних умінь та навичок, передачі результатів та оцінювання самостійної роботи студентів.

У наш час навчання на основі дистанційних технологій у розвинутих країнах світу досягло високого ступеня розвитку. На початку XXI ст. дистанційні технології у системі вищої освіти розробляються у більшості країн світу. Необхідно відмітити, що традиційні університети зарубіжних країн надають перевагу змішаному навчанню: поруч із дистанційними технологіями майже половину часу складає традиційний навчальний процес. Дистанційне навчання як форма освіти в розвинутих країнах використовується в основному для навчання дорослих у системі безперервного навчання.

Процес розвитку дистанційних технологій в Україні стримувався традиційними для нашої країни причинами – відсутністю матеріально-технічного забезпечення, дефіцитом комп'ютерної техніки, обмеженими можливостями зв'язку. 2000 року Міністерство освіти та науки України затвердило «Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні», яка передбачає створення системи дистанційної освіти [7]. У відповідності з цією концепцією в країні почала створюватися організаційна структура системи дистанційної освіти, розроблялися правові основи та стандарти, створювалися первинний фонд дистанційних курсів та забезпечувалися їх експериментальне впровадження.

У Законі України «Про вищу освіту» дистанційна форма навчання введена офіційно поряд із заочною. Прийнято Закон України «Про Національну програму інформатизації», Закон України «Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», затверджено Указ Президента України «Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні», рішення колегії Міністерства освіти і науки України «Про стан і перспективи розвитку дистанційного навчання в Україні», які сприяють розвитку та впровадженню дистанційних технологій навчання. Міністерством освіти і науки України видано Накази «Про створення Українського центру дистанційної освіти» (2000 р.) та «Про створення Координаційної ради Міністерства освіти і науки України з питань дистанційної освіти» (2001 р.). 1 січня 2013 року набере чинності закон України «Про державну службу», який закладає правову основу для реформування професійного навчання державних службовців та передбачає впровадження в навчальний процес нових сучасних технологій та інноваційних підходів.

Проте цієї нормативної бази явно недостатньо для реалізації дистанційного навчання як цілісного навчального процесу та як форми навчання. Законодавчо установлена на сьогодні в Україні така класифікація форм навчання для отримання вищої професійної освіти: денна (очна); вечірня; заочна, дистанційна; екстернатна. Дистанційне навчання може існувати не як окрема форма навчання, а як доповнення до денної форми навчання та як складова заочної форми [10].

Повноцінна дистанційна форма навчання у нашій країні відсутня. Тому зараз в Україні розвивається не дистанційна форма як така, а окремі дистанційні технології навчання.

Розвиток дистанційної професійної освіти в Україні відбувається з урахуванням уже існуючих досягнень у цій галузі. Майже при кожному вищому навчальному закладі створено центри дистанційної освіти, які здійснюють розробку дистанційних курсів, проводять науково-методичну роботу з проблем дистанційного навчання, формують Web-сайти дистанційного навчання, виконують роботу по конвертації матеріалів дистанційних курсів у платформу підтримки дистанційного навчання і призначені для проведення навчання по розроблених дистанційних курсах та підвищення рівня професійної підготовки студентів очної та заочної форм навчання. Кількість освітніх закладів, які використовують дистанційні технології в навчальному процесі, зростає. Державні службовці сьогодні можуть отримати вищу освіту за заочно-дистанційною формою навчання у Національній академії державного управління при президентові України [9]. Проте поки однозначно можна стверджувати, що в нашій країні дистанційні технології менш розвинуті, ніж в інших державах.

Для того, щоб альтернативні підходи до організації професійного навчання державних службовців завоювали популярність, повинні скластися певні умови. Навчання через Інтернет стало серйозною альтернативою традиційним формам отримання професійної освіти. Реалізація мережевого навчання з використанням дистанційних та інформаційних технологій із розвиненими засобами комунікацій корінним чином змінює вигляд комунікацій: відбувається заміна традиційних комунікаційних зв'язків на телекомунікаційні засоби, які здійснюють доставку студентам основного обсягу навчального матеріалу та забезпечують інтерактивну взаємодію студентів і викладачів у навчальному процесі. Тому їх можна використовувати для підвищення ефективності навчання на усіх законодавчо установлених формах навчання.

Роль дистанційних технологій повинна послідовно зростати при переході від очної форми навчання до заочної. У той же час доцільно розвивати дистанційне навчання як розширення та новий етап заочної форми навчання, яка повинна базуватися на своїх власних принципах, враховуючи сильні сторони саме дистанційного навчання, заснованого на застосуванні телекомунікаційних технологій, використанні персональних комп'ютерів, Інтернету.

Упровадження дистанційного навчання повинно будуватися на уже засвоєних, успішно апробованих методиках як заочною, так і очною навчання. Дистанційні технології не підміняють, а доповнюють традиційну систему професійної освіти, дають можливість кожному вивчати те, що він хоче, там, де хоче і коли хоче. Шляхом до успіху може бути інтеграція мережевого дистанційного навчання з традиційною системою аудиторних занять та

підключення навчальних закладів системи професійної підготовки державних службовців в апробацію методик дистанційного та змішаного навчання.

Згідно з Програмою кадрового забезпечення державної служби, нормативними документами Кабінету Міністрів України система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців базується на: органах державної влади, які здійснюють управління системою навчання державних службовців; вищих закладах освіти, центрах підвищення кваліфікації державних службовців та галузевих інститутах підвищення кваліфікації; освітньо-професійних програмах підготовки, перепідготовки й підвищення кваліфікації державних службовців.

Діюча система професійної підготовки досить повільно забезпечує органи державної влади та місцевого самоврядування фахівцями високої кваліфікації. Державна служба гостро відчуває нестачу спеціально підготовлених керівників, здатних працювати в сучасних умовах. У цих умовах основною ланкою системи професійної підготовки державного службовця є мережа навчальних закладів, важливе місце серед яких займають вищі навчальні заклади, які знайшли свою нішу на освітньому ринку підготовки кваліфікованих працівників для сфери державної служби.

В Інституті державного управління Чорноморського державного університету імені Петра Могили, який здійснює підготовку магістрів державної служби, впровадження дистанційних технологій здійснюється на базі електронної платформи Moodle, яка є загальноновизнаним світовим лідером освітніх інформаційних систем нового типу – систем управління навчанням LMS (Learning Management Systems) [11; 12]. Розроблені для вивчення дисциплін комп'ютерного циклу дистанційні курси опубліковані на сайті дистанційного навчання університету та використовуються у процесі професійної підготовки державних службовців для організації самостійної роботи та безпосередньо на заняттях. Їх використання дозволяє мобільно організувати через мережу Інтернет різні види самостійної й аудиторної роботи студентів та здійснювати її контроль.

Завдяки підтримці міжнародних освітніх стандартів електронного навчання і можливості автоматизації вирішення таких завдань, як подання навчального матеріалу в потрібний час, контроль використання навчальних ресурсів, адміністрування окремих слухачів і груп, організація взаємодії з викладачем, звітність, Moodle є найбільш оптимальною платформою для розгортання й реалізації дистанційного навчання. Інформаційне середовище Moodle підтримує сучасні освітні стандарти електронного навчання E-learning 2.0, передбачає новий тип відносин учасників навчального процесу за рахунок переходу до контролю за навчанням у руки студента.

Досвід упровадження дистанційних технологій у систему професійної підготовки державних службовців говорить про те, що в цих умовах може

бути розширено сферу самостійної роботи студентів: при вивченні нового матеріалу, для стимулювання внутрішньої мотивації навчання, на етапах формування, закріплення та контролю знань, умінь та навичок. Одночасно можна відзначити, що при цьому зростає навантаження на викладача, значно збільшується час на підготовку навчально-методичного забезпечення, а повна нормативно-правова база для цієї форми навчання відсутня.

Упровадження дистанційних технологій у професійну підготовку магістрів державної служби ЧДУ ім. Петра Могили на існуючій нормативно-правовій основі виявила ряд труднощів, пов'язаних із тим, що досить багато аспектів організації дистанційного навчання не підкріплені нормативно-правовими актами. Це, перш за все, проблеми планування навчального навантаження та структури дистанційних курсів, проблеми розрахунку вартості окремого дистанційного курсу, аспекти організаційного управління дистанційним навчальним процесом.

Для розв'язання вказаних труднощів доцільно визначити та розробити перелік документів, необхідних для повноцінного впровадження дистанційного навчання в університеті. Це може бути: наказ ректора про впровадження дистанційних технологій навчання; положення про організацію дистанційного навчання у вищому навчальному закладі; структура навчального навантаження та рекомендації щодо його планування у разі використанні дистанційних курсів; розрахунок вартості навчання і проведення дистанційних занять за окремим дистанційним курсом.

У Законі України «Про вищу освіту» дистанційна форма навчання логічно об'єднана в один пункт з заочною (розд. VII, стаття 42) [10]. Тому при плануванні обсягів навчальної роботи було б доцільно врахувати, що загальна кількість годин дистанційних курсів повинна дорівнювати кількості годин відповідних дисциплін за навчальними планами денної форми навчання, а за структурою – заочної форми навчання. У разі навчання з використанням електронних дистанційних курсів усі години лекційних і лабораторних занять, передбачені традиційними заочними навчальними планами, доцільно перевести в інтерактивні заняття, які проводяться згідно з розкладом або розподілені у просторі та часі зі вказівкою кінцевого терміну проходження.

У цілому розробка регламентуючих документів є достатньо тривалим та напруженим процесом, який потребує високоінтелектуальних витрат, досконалого знання законодавства України у сфері вищої освіти та з проблем інформатизації, глибоких знань організації традиційного та дистанційного навчального процесів, а також інформаційних технологій, що використовуються для їх підтримки.

Висновки. Таким чином, дистанційне навчання є перспективним напрямом розвитку професійної підготовки у галузі державної служби, сприяє підвищенню її ефективності та мобільності за рахунок використання можливостей Інтернету для

мультимодального представлення навчальної інформації, автоматизації контролю, моніторингу, інтерактивного мережевого спілкування, організації мережевих форм навчання і управління ними розподілено в просторі та часі, розвитку здатності майбутніх фахівців до саморозвитку. Проведений аналіз законодавчої бази освіти України дозволив

виявити, що однією з причин затримки у розвитку дистанційної форми навчання є її недостатнє законодавче забезпечення. Потребує подальшого продовження розробка нормативно-правової бази при плануванні навантаження викладача у разі впровадження у професійну підготовку державних службовців дистанційних технологій навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грінівецька Н. М. Оптимізація підготовки і формування управлінських кадрів державної служби / Н. М. Грінівецька : зб. наукових праць Української Академії державного управління при Президентіві України. – К. : УАДУ, 1998. – Вип. 1. – С. 136–142.
2. Проблеми та Пріоритети удосконалення добору, розстановки й підготовки кадрів державного управління в Україні / [В. Луговий, В. Князєв, В. Куценко та ін.] // Вісник УАДУ. – 2001. – № 4. – С. 5–19.
3. Інноваційні технології навчання в системі підготовки та підвищення кваліфікації державних службовців / під заг. ред. В. Логвинова, С. Хаджирасвої. – О. : ОРІДУ УАДУ, 2002. – 253 с.
4. Кошова Т. Застосування інтерактивних методів і технологій у навчанні державних службовців : аналіз можливостей та проблем / Т. Кошова // Актуальні проблеми державного управління. – Дніпропетровськ : ДРІДУ УАДУ, 2002. – Вип. 3(9). – С. 239–246.
5. Ибрагимов И. М. Информационные технологии и средства дистанционного обучения / И. М. Ибрагимов. – М. : АСАДЕМА, 2005. – 331 с.
6. Полат Е. С. Педагогические технологии дистанционного обучения / [Е. С. Полат, М. В. Моисеева, А. Е. Петров и др.]. – М. : Академия, 2006. – 400 с.
7. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні (2000 р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.osvita.org.ua/distance/pravo/00.html>.
8. Кухаренко В. М. Методика розробки дистанційних курсів для державних службовців. Прикладна статистика: проблеми теорії та практики / В. М. Кухаренко // Збірник. наук. праць. – Вип. 3. – К., 2008. – С. 278–285.
9. Центр дистанційного навчання НАДУ при президентіві України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.academy.gov.ua/dlc.html>.
10. Закон України «Про вищу освіту» від 17.01.2002 року № 2984-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2984-14>.
11. Информационные технологии в науке и образовании : материалы межд. научно-практ. Интернет-конф., III Всерос. семинара [«Применение Moodle в сетевом обучении»] (1-3 апреля 2009 г.) / [под ред. А. Е. Попова и др.]. – Шахты : ГОУ ВПО «ОРГУЭС», 2009. – 263 с.
12. Інформаційна система дистанційного навчання Чорноморського державного університету імені Петра Могили [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://moodle.kma.mk.ua>.

Рецензенти: **Коваль Г. В.** – к.політ.н., доцент;
Палагнюк Ю. В. – к.політ.н., в.о. доцента.

© Болубаш Н. М., Ємельянов В. М., 2012

Дата надходження статті до редколегії 15.10.2012 р.

БОЛЮБАШ Надія Миколаївна – кандидат педагогічних наук, в.о. доцента кафедри державної служби Інституту державного управління Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Коло наукових інтересів: професійна компетентність державних службовців.

ЄМЕЛЬЯНОВ Володимир Михайлович – кандидат технічних наук, доцент, державний службовець I рангу, директор Інституту державного управління Чорноморського державного університету імені Петра Могили.

Коло наукових інтересів: розвиток державної служби в Україні, модернізація державної служби, європейська інтеграція України, малий та середній бізнес.